

Єгор Буцикін**Екологічний, феноменологічний, втілений підхід у психотерапії та його значливість для освіти психотерапевтів**

Статтю присвячено висвітленню засадових елементів екологічного та феноменологічного підходу в психології, психіатрії та психотерапії, як вони наявні у філософії відомого німецького психіатра-філософа Томаса Фукса, а також обґрунтуванню стратегії перекладу Фукової філософії та опису найвиразніших термінологічних труднощів. Показана оригінальність Фукової настанови, що вона полягає у поєднанні різних сучасних дослідницьких підходів: феноменології, енактивізму, екологічної психології, екологічної психотерапії, топологічної, векторної психології й психології поля, а також екзистенціальної психіатрії та психотерапії. Запропоновано тлумачити теоретико-методологічну настанову Томаса Фукса, як таку, що почасти спирається на енактивістську настанову двоаспектного розгляду втіленого суб'єкту, почасти реабілітацію філософської антропології й натурфілософію Гельмута Плеснера та його варіанту ідеї двоаспектності в методології гуманітарних й природничо-наукових досліджень. Зокрема показана можливість тлумачити підхід професора Фукса як сучасну натурфілософію в межах загального проекту натуралізації феноменології. Крім цього, в статті обґрунтовано відмінність між екологічним підходом та екологічною методологією. Наголошення на тому, що Фукс у своїй філософії використовує саме екологічний підхід виправдовує використання, на перший погляд, таких суперечних методологій як феноменологія, екологічна та топологічна психології, енактивізм тощо. Поряд із цим, екологічний підхід розглянуто як проект радикалізації феноменологічної настанови або як радикально феноменологічну настанову.

Ключові слова: Томас Фукс, феноменологія, екологічний підхід, екологічна психологія, топологічна психологія, екологічна психотерапія, енактивізм, втілений підхід, психопатологія, психоаналіз, психодинамічна психотерапія.

Вступ

У цьому числі «Філософії освіти» ви матимете нагоду ознайомитися з українським перекладом статті Томаса Фукса – одного з найцитованіших

ніших сучасних психіатрів-філософів¹. Доктор Фукс працює на кафедрі психіатрії в лікарні при гайдельберзькому університеті й посідає професорську посаду іменні Карла Ясперса. Проф. Фукс передовсім відомий як фахівець з методології психіатрії та психотерапії, методології нейро-досліджень² та історик медицини³. Оригінальність Фукової настанови спирається на поєднання різних сучасних дослідницьких підходів: феноменології, енактивізму, екологічної психології, екологічної психотерапії, топологічної та векторної психології, а також екзистенціальної психіатрії та психотерапії. Крім цього, Фукова настанова прикметна реабілітацією філософської антропології Гельмута Плеснера, що почасти дозволяє тлумачити підхід проф. Фука як сучасну *натурфілософію* в межах загального проекту *натуралізації феноменології*⁴.

Розмаїття поєднаних підходів виразно наголошує на тому, що йдеться саме про підходи, тобто про загальне ставлення до дослідницької проблематики, а не про методології в строгому сенсі. Оскільки послідовне розгортання кожної із залучених настанов, притьмом виявлятиме суперечності, ба навіть неможливість чи пряму заборону на поєднання. Ця напруга зрештою притаманна кожній із перерахованих вище настанов: енактивізм проблематично поєднати з екологічною психологією, що критикує *сенсомоторні дії* – одне з центральних енактивістських понять⁵;

¹ Цей переклад – другий з низки запланованих перекладів статей Томаса Фука. З першою спробою можна ознайомитися у 4 числі «Філософської думки» за 2020 рік [Фукс 2020: 76-90]. Нинішній переклад загалом розвиває перекладацькі рішення попередника, крім однієї істотної переміни. Вона стосується перекладу центрального поняття екологічної психології Джеймса Гібсона «affordance». Якщо у першому перекладі я обрав за кращий, на той момент, варіант перекладу – українське «нахильність» [Фукс 2020: 78], тепер схилився перекладати Гібсонове поняття за допомоги українського слова «приступність». Усі інші перекладацькі рішення збереглися. Також слід сказати, що з розгорнутою аргументацією стратегії перекладу психотерапевтичної термінології українською можна познайомитися у коментарях до мого перекладу «Фундаментальних концепцій психоаналізу» Абрагама Бриля [Брил 2020].

² Докладніше про Фукову критику репрезентаціоналізму в сучасній філософії свідомості та нейронауках див. [Fuchs 2018].

³ Фукс тривалий час викладав історію медицини в Гайдельберзькому університеті. Докладніше про його уявлення щодо становлення європейської медицини див. [Busche, et al. 2017; Fuchs 2001].

⁴ Передовсім Фукс використовує Плеснерове поняття «штучної природності», що його вперше впроваджує в науковий обіг Г.В.Ф. Гегель [Hegel 2008], а також поняття «двоаспектності», впровадженого в програмний для Плеснерового натурфілософського проекту роботи «Ступені органічного та людина» [Plessner 1975]. Докладніше про застосування Плеснерового натурфілософського підходу в філософії свідомості та нейронауках див. [Fuchs 2018: 22, 75-76, 170, 280]. Про проект натуралізації феноменології докладніше див. [Вахтель 2018; Буцикін 2020].

⁵ Докладніше про енактивізм та його застосування у психіатрії див. [De Naan 2020].

екологічну психологію – з феноменологією, що критикує *натуралістичний редуціонізм* усякого гатунку [Гусерль 2021: 99–101, Кебуладзе 2012: 92–98]; феноменологією – з топологічною психологією, що вона критикує *інтелектуальну інтуїцію* (опертя феноменології) як пережиток Аристотелевої фізики в психології [Lewin 2008; Lewin 1935] тощо. Тож, на мою думку, Фукову настанову слід розуміти як *прагматичне* поєднання доволі відмінних *поглядів* на людину та її світ. У такий спосіб, міра глибини цього поєднання залежить від *мінної вартості* (В. Джемс, англ. cash value) усієї дослідницької настанови, що її, наслідуючи Курту Левіну, можна назвати *дескриптивною психологією з пояснювальною метою* [Lewin 2008; Lewin 1935].

Ознаки дослідницької настанови

Отож спробуймо коротко накреслити загальні риси дослідницької настанови Фукової філософії.

Декартів дуалізм, що проголошує розітнення світу та людини на безтілесний суб'єкт поза простором і часом і тілесний (протяжний) об'єкт, підважується завдяки використанню поняття *втіленого суб'єкта* (embodied subject). Отже, більше не випадає говорити про *внутрішні* свідомості чи мозку форми представлення (репрезентації) світу, радше ідеться про *конституювання* світу під час живої *обопільної* (reciprocal) взаємодії довкілля (environment, нім. Umwelt) та втіленого суб'єкту.

Взаємодія довкілля (фізичного, психологічного, соціального) та втіленого суб'єкту розглядається як *циркулярний* процес обопільного конституювання. Втілений суб'єкт, взаємодіючи із довкіллям, розгортає перед собою світ, у якому виявляє власну ідентичність. Конституювання світу, продовжуючись у цій новій ситуації, своєю чергою, знову розширює горизонт пошуків ідентичності суб'єкта. Простіше кажучи, *втілений суб'єкт створює світ, що тому творчо впливає на самий суб'єкт*.

Обопільні взаємини втіленого суб'єкту та довкілля також розширюють уявлення про втілений суб'єкт, наголошуючи на його *вбудованій* (embedded) – у природне та соціальне довкілля – «природі». Тож, якщо ми прагнемо побудувати адекватну дослідницьку програму, скажімо, зорового сприймання чи мозку, маємо зважати на те, що людський досвід конститується втіленням та вбудованим суб'єктом, а не безтілесним, позапросторовим суб'єктом Декарта чи Кеплера¹.

¹ Докладніше про критику Кеплерової оптики в екологічній психології див. [Gibson 2014].

Розуміння досвіду як такого, що конститується втіленим та вбудованим суб'єктом, схиляє тлумачити його порушення не як *забруднення* чистої суб'єктивності відразливим *патосом* нашого тіла чи дефекти мозкових функцій, натомість як *специфічні форми взаємин зі світом, керовані тими самими психологічними законами, що й «нормальні» взаємини* [Fuchs 2013; Фукс 2020]. В такий спосіб, поширюючи законодавство психології на усі царини психічного, долається відмінність між психологією та психопатологією. Коротко кажучи, як *патологічні так і «нормальні» взаємини зі світом керовані однаковими законами*. Якщо закони психології є справжніми законами, вони не можуть не діяти чи мати винятки [Lewin 1935: 1–43]. Отже, відмінність між нормою та патологією є не психологічною, а медичною проблемою.

Визнання втіленого та вбудованого суб'єкту спричиняється до нового розуміння *поведінки*, як зрештою усякого ментального процесу. Уявлення про лінійну причиновість замінює поняття циркулярної чи системної причиновості [Fuchs 2018]. Поведінка спричиняється не зовнішнім об'єктивним (наприклад, порушенням нейромедіаторної функції за депресії) чи суб'єктивним фактом (потяги, бажання, уявлення), а є функцією від *життєпростору* (Lebensraum), тобто простору обопільної взаємодії особи та довкілля [Lewin 2008]. Отже, з одного боку, дескрипція поведінки із пояснювальною метою вимагає докладного опису становища особи та довкілля, а також характеру їхньої взаємодії (Феноменологічні дескрипції), з другого – штучна конфігурація поведінкової ситуації дозволяє, якщо не *чітко* визначати поведінку особи, то *строго* передбачити горизонт її можливих форм (екологічне пояснення) [Lewin 2008; Willi 1999].

Практичні наслідки екологічного підходу для філософії освіти

Екологічний підхід у соціальних науках може мати далекосяжні наслідки чи не в усіх царинах гуманітаристики, зокрема й у філософії освіти. З одного боку, уявлення про поведінку в широкому сенсі, як функцію від життєпростору, схиляє тлумачити освітній процес не як *передання прагматично важливої інформації*, а радше як процес *побудови освітньої ситуації*, що лише в ній постає фаховий світ, у нашому разі – світ психотерапевта. Ця почасти штучно сконструйована ситуація відкриває горизонт сприймання і діяння психотерапевта, а також прояснює *приступності* (Гібсон) та *валентності* (Левін) психотерапевтичного світу. Так зрозуміла освіта, наслідуючи феноменології, вчить *бачити і чути із чим і як ми маємо до діла*. Втім, ця практика в жодному разі не є Сократовою *маевтикою* [Plato 1927], адже тут не йдеться про розгортання внутрішньо притаманного усякій людині знання, натомість

маємо до діла зі спільним (для учнів та учителів) конституюванням світу психотерапії. У цьому сенсі *онтологія* психотерапевтичного досвіду почасти є його *етикою*, почасти *естетикою*. З другого боку, екологічне прояснення психотерапевтичного досвіду, наголошуючи на особливості психотерапевтичної ситуації, вказує на необхідність готувати психотерапевтів до доволі часто геть невідомих пересічним людям переживань. Особливо тут дається взнаки *інтертілесні взаємини* (перенесення), що їхнє нерозуміння часто спричиняється до психічних порушень у самих терапевтів. Отже, екологічний підхід у психотерапії також є досвідним обґрунтуванням необхідності *власного аналізу терапевата, інтервізійної та супервізійної практик*, як засадових елементів психотерапевтичної освіти й діяльності.

Уваги до перекладу

Насамкінець я волів би коротко вказати на найвиразніші труднощі цього перекладу. Передусім слід прояснити характер перекладеного тексту. Проф. Фукс німецькомовний автор, що останні кілька десятиліть пише англійською. Відповідно, термінологія, що він її використовує належить до англомовної філософської традиції, яка почасти також сформована на переклад чужоземних філософських мов. Тож, перекладаючи з англійської, я передусім зважав на генезу використовованого поняття в англійській мові й, якщо це було можливо, намагався обрати таке перекладацьке рішення, що дозволило б інтегрувати якнайбільше семантичних конотацій того чи того терміну. Втім, труднощі виникли вже із центральним Фуксовим поняття *зжитого простору (lived space)*. Якщо англійське *space* є непроблематичним, то прикметник *lived* створює клопоти. Адже в англомовній феноменологічній традиції цей прикметник виникає у словосполучі *lived body*, котра є перекладом німецького *Leib*, що в українській феноменологічній мові перекладене як *живе тіло*, те, що в цьому разі йдеться про переклад німецького слова, а не скажімо французького *vécu* (пережите), як наприклад у назві програмної для феноменологічної психопатології книжки Ежена Мінковскі *Le temps vécu* (пережитий час), підтверджує сам проф Фукс [Fuchs 2018]. Втім, очевидно, що тут ми маємо до діла з певним семантичним *згущенням* німецького та французького слова. Крім цього, використана словосполука (*lived space*) – виправлений Фуксом англійський еквівалент центрального поняття топологічної психології Курта Левіна – *life space*, нім. *Lebensraum* [Lewin 2018], що його слід би було перекласти, наслідуючи українській феноменологічній традиції, як *життєпростір*, на кшталт *життєсвіту* (*Lebenswelt*) Гусерля. Отже, тут дається взнаки третій компонент згущеного поняттєвого компромісного утворення.

Як усяке згущення, це породжує певні парадигматичні труднощі. З одного боку, вочевидь, значлива для Фукса французька феноменологічна та психопатологічна традиція, має схилити перекладати прикметник *lived* (франц. *vécu*), як *пережите*, відповідно тоді йдеться про *пережите тіло, час, простір і стосунки*. Втім, у цьому разі, вигулькує ще одне англійське феноменологічне поняття, що накидає додаткову конотацію, а саме *experienced*¹, котре до того ж викривляє вихідний термін через зворотній переклад. Адже, наприклад, один, якщо не перший випадок використання словосполучення «пережитий простір» у німецькомовній традиції надibuємо у Дюркгайма в книжці «*Untersuchungen zum gelebten Raum*» (Дослідження пережитого простору) [Bollnow, 2011]. З другого боку, маємо вказати на перекладацьку непослідовність самого Фукса, який на переклад Гусерлевого слова *Lebenswelt* використовує англійську словосполучення *life world*, але водночас виправляє вже наявний еквівалент для Левінового *Lebensraum* (*life space*) на менш очевидне *lived space*. Імовірно це знов таки слід розуміти з огляду на вже згадану французьку традицію.

Окрім цього, при перекладі також виникли труднощі з послідовним збереженням одного прикметника у словосполученнях *lived body*, *lived time*, *lived space*, *lived relationship* (точніше: *lived ways of relating to others*). Якщо обирати з уже наявних в українській феноменологічній мові, маємо: «живе тіло», «живий час», «живий простір» і «живі стосунки», чи «пережите тіло», «пережитий час», «пережитий простір», «пережиті стосунки». Ці приклади виразно показують на неадекватність такого перекладацького рішення. Також слід сказати, що я відразу відмовився від варіанту перекладати згадані словосполучення різними словами. Передусім, бо, на мою думку, для Фуксової філософії збереження синтаксичного зв'язку між цими поняттями дескриптивно необхідне. Адже усі перераховані слова є схопленням того, що відомий дрезденський філософ Томас Ренч називає «екзистенціальною фактичністю життєсвіту чи первинного світу (*Erstewelt*)» [Ренч, 2010]. *Lived space* є «просторовістю» життєсвіту [Fuchs, 2007. Р. 426], відповідно припустимо вважати, що *lived body* є тілесністю-, *lived time* є часовістю-, а *live relation* чимось на кшталт стосунковості життєсвіту. Тож, якщо тілесність, наслідуючи французькій феноменологічній традиції, розглядати як форму організації буття-у-світі (Мерло-Понті), а також зважити на психопатологічне тло Фуксових розвідок, припустимо вважати перераховані способи організації життя історичними й такими, що набувають впродовж пристосувальної дії. З огляду на це, а також, аби зберегти послідовність перекладу,

¹ Про відмінності англійських феноменологічних слів *lived* і *experienced* див., наприклад, англійський переклад книжки Ото Больнова «*Mensch und Raum*» [Bollnow 2011: 19 -22].

у попередньому та нинішньому перекладі використано український неологізм «зажитий», що я його пропоную використовувати передусім для Фуксової філософії, а також для близьких його настанові психотерапевтичних та психіатричних досліджень. Ілюстрацією пом'якшеного розуміння, порівняно з Гусерлевою трансцендентальною настановою, словосполуки «зажитий простір» є таке: «очевидно, що зажитий простір, як просторовість *Lebenswelt*, почасти сформовано соціальними взаєминами та сенсами. З метою прояснення цього виміру, а також, аби уникнути скептицизму – так, якби суб'єкт, у своєму зажитому просторі, зіштовхувався б лише зі своїми власними уявленнями та проєкціями – ми запозичуємо термін з біологічної екології і визначаємо зажитий простір особи в її довкіллі як «екологічну нішу» [Willi 1999]. За аналогією з біологічною нішею чи оселищем (*habitat*), вона позначає частину фізичного чи соціального довкілля, узгоджену з диспозиціями сприймання та діяння, мотиваціями та інтенціями особи».

Ще одним проблематичним поняттям є Гібсонове *affordance*. За допомоги цього слова засновник екологічного підходу в психології описує те, як речі прагматично відкриваються нам у життєвій ситуації. Важливо, що ці, в певному сенсі, пропонування речей постають лише для дієвого суб'єкту, подібно до того, як стілець пропонує на собі сидіти, ліжко лежати, книжка читати, ба навіть, послуговуючись висловлюванням засновника гештальт теорії Курта Кофки, жінка – любити. Я навмисно навів останній провокаційний приклад, аби показати, що *affordance* не має нічого спільного з «природою» речей, натомість ідеться про прагматичну відкритість речі¹ до можливих дій. У разі патріархального влаштування суспільства початку ХХ століття висловлювання Кофки цілком виправдане, натомість нині воно виразно хибне.

З огляду на вище сказане в попередньому перекладі, я зупинився на, як на мене, не надто вдалому варіанті «нахильності», у цьому ж перекладі використане ліпше «приступності». Також слід сказати, що я навмисно відмовився від російськомовного узусу перекладати Гібсонове *affordance* як «возможности» (можливості), адже це спричиняє труднощі, зокрема непорозуміння через наявність у феноменологічній мові поняттєвої словосполуки «горизонт можливостей», що її Фукс повсюдно використовує.

Із перекладом інших понять Фуксової філософії таких труднощів не виникло, тому, аби полегшити майбутнім читачам роботу з текстом, наведу термінологічний загальних у дальшій таблиці.

¹ Слово *рiч* тут використане в найширшому сенсу, як, наприклад, у висловлюванні «рiч у тiм, що», або в феноменологічному гаслі «назад до самих речей». Докладніше про екологічну психологію, як передусім психологію речей див. [Graumann, 1973].

Таблиця 1

	Термін англійською	Переклад
1	Lived (body, space, time...)	Зажиті (тіло, простір, час ...)
2	Affordance	Приступність
3	Embodiment (embodiment approach)	Втілення (втілений підхід)
4	Being in the world	Буття у світі
5	Person (personal world)	Особа (особистий світ)
6	Self	Самість
7	Horizon of possibilities	Горизонт можливостей
8	Environment	Довкілля
9	Responded activity (responsivity)	Респондована активність (респонзивність)
10	Correspondency	Кореспонденція
11	Aftereffect	Післядія
12	Repression	Витискання
13	Intercorporeality	Міжтілесність
14	Reanaction	Перегравання

Замість висновків

На завершення слід сказати кілька речей. Передусім екологічний підхід – це не лише психологічна настанова, а радше проект, якщо не обґрунтування усіх наук, як, скажімо феноменологія, то перегляду способу даності наукових предметних царин. В такий спосіб екологічний підхід може бути застосований у всіх галузях, як природничого, так і гуманітарного знання.

Крім цього, наслідуючи думці засновника екологічної психотерапії Юрга Вілі, екологічний підхід не є особливою новацією, адже, якщо пильно придивитися, ним послуговується значне число дослідників і дослідниць [Willi 1999]. У певному сенсі енактивістське гасло «сприймання – це дія» також можна розуміти як гасло феноменологічне, так само як екологічну психологію Гібсона, що вона спирається на радикальний емпіризм Джеймса [Gibson 1979] можна розуміти, як радикалізацію феноменологічного заклику «назад до самих речей».

Цікаво, що засновник енактивізму в нейронауках Франциско Варела [Varela 1993] закидував Гусерлю недостатнє радикальне дотримання феноменологічного гасла, зауважуючи, що феноменологія Гусерля, є радше думками про досвід, а не безпосередніми описами цього досвіду. Певною мірою Гібсонова оптика є «відповіддю» на цей закид, адже з неї випливає, що Гусерлева аппрезентація [Гусерль 2020] (добудовування невидимих сторін предмета в акті сприймання) належить не актам

свідомості, а міститься у світі живого досвіду рухливого суб'єкта в просторі поверхонь та розсіяного світла [Gibson 1979].

На сам кінець слід сказати, що незважаючи на те, що питання обґрунтування психотерапевтичної практики, на перший погляд, мало пов'язані з освітньою проблематикою, не варто забувати, що за висловлюванням самого засновника психоаналізу, він є ніщо інше як «виховання» [Фройд 1998]. Отже, обґрунтування умов можливості психотерапії насправду є також відповіддю на питання «Як взагалі можливі освіта та виховання?».

Посилання:

- Брил, А. (2020). *Фундаментальні концепції психоаналізу* / пер. з англ. Є. Буцикін. Фоліо.
- Буцикін, Є. (2020). Гайдельберзьке визрівання. Феноменологічна критика психоаналізу. *Філософська думка* (4), 75–90. <https://doi.org/10.15407/fd2020.04.060>
- Вахтель, А. (2018). *Від феноменологічної критики натуралізму до натуралізації феноменології*. Дис. канд. філос. наук : 09.00.01; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ.
- Гусерль, Е. (2020). *Ідеї чистої феноменології і феноменологічної філософії* / пер. з нім. В. Кебуладзе. Фоліо.
- Гусерль, Е. (2021). *Картезіанські медитації. Вступ до феноменології* / пер. з нім. та передмова А. Вахтель. Київ: Темпора.
- Кебуладзе, В. (2012). *Феноменологія досвіду. Монографія*. Київ: Дух і Літера.
- Ренч, Т. (2010). *Конституція моральності. Трансцендентальна антропологія і практична філософія* / пер. з нім. В. Приходька. Київ: Дух і Літера.
- Фройд, З. (1998). *Вступ до психоаналізу* / пер. з нім. П. Тарашук. Київ: Основи
- Фукс, Т. (2020). Інтерактивне феноменальне поле та життєвий простір: нарис екологічної концепції психотерапії / пер. з англ. Є. Буцикіна. *Філософська думка* (4), 76–90.
- Bollnow, O. F. (2011). *Human Space*. Trans. from German by C. Shuttleworth. London: Nyphen Press.
- Busche, H., & Fuchs, T. (2017). *Zwei Philosophen der Medizin – Leibniz und Jaspers*. Berlin: Springer.
- De Haan, S. (2020). An Enactive Approach to Causes, Diagnosis, and Treatment of Psychiatric Disorders. *Enactive Psychiatry*. (pp. 234-264). Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108685214.009>
- Fuchs, T. (2018). *Ecology Of The Brain: The phenomenology and biology of the embodied mind*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Fuchs, T. (2013). Existential vulnerability: toward a psychopathology of limit situations. *Psychopathology* 46(5): 301-308. <https://doi.org/10.1159/000351838>
- Fuchs, T. (2007). Psychotherapy of Lived Space: A Phenomenological and Ecological Concept. *American journal of psychotherapy* 61(4), 423-439. doi:10.1176/appi.psychotherapy.2007.61.4.423
- Fuchs, T. (2001). *The Mechanization of the Heart: Harvey & Descartes (Rochester Studies in Medical History)*. Trans. from German by M. Grene. Rochester, New York: The University of Rochester Press.

- Graumann, C. (1973). Psychology and The World of Things. *Journal of Phenomenological Psychology* 4, 389-404. <https://doi.org/10.1163/156916274x00036>
- Gibson, J. (2014). *The Ecological Approach to Visual Perception*: Classic edition. United Kingdom. Taylor and Francis: Psychology Press.
- Hegel, G. W. F. (2008) *Wissenschaft der Logik*. Leipzig: Meiner.
- Lewin, K. (2008). *Principles of Topological Psychology*. Trans. from German by Fritz and Grace Heider. Delhi, India: Munshi Press.
- Lewin, K. (1935). *Dynamic Theory of Personality: Selected Papers*. Trans. from German by D. K. Adams & K. E. Zener. New York, London: McGraw-Hill.
- Plato. (1927). *Theaetetus, Sophist*. Trans. by H. N. Fowler. London: William Heinemann; New York: G.P. Putnam's Sons.
- Plessner, G. (1975). *Die Stufen des Organischen und der Mensch. Einleitung in die philosophische Anthropologie*. Berlin: de Gruyter.
- Willi, J. (1999). *Ecological Psychotherapy. Developing by Shaping the Personal Niche*. Cambridge, MA: Hogrefe & Huber Publishers.
- Varela, F., Thomson, E., & Rosch, E. (1993). *The Embodied Mind: Cognitive Science and Human Experience*. Cambridge, MA: MIT Press.

References:

- Brill, A. (2020). *Fundamental conceptions of psychoanalysis*. Trans. from English by Y. Butsykin. [In Ukrainian]. Kharkiv: Folio.
- Butsykin, Y. (2020). Heidelberg maturation. Phenomenological critique of psychoanalysis. [In Ukrainian]. *Philosophical Thought* (4), 75–90. <https://doi.org/10.15407/fd2020.04.060>
- Bollnow, O. F. (2011). *Human Space*. Trans. from German by C. Shuttleworth. London: Hyphen Press.
- Busche, H., & Fuchs, T. (2017). *Zwei Philosophen der Medizin – Leibniz und Jaspers*. Berlin: Springer.
- De Haan, S. (2020). An Enactive Approach to Causes, Diagnosis, and Treatment of Psychiatric Disorders. *Enactive Psychiatry*. (pp. 234-264). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781108685214.009
- Freud, S. (1998). *Introduction to psychoanalysis*. Trans. from German by P. Tarashchuk. [In Ukrainian]. Kyiv: Osnovy.
- Fuchs, T. (2018). *Ecology Of The Brain: The phenomenology and biology of the embodied mind*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Fuchs, T. (2013). Existential vulnerability: toward a psychopathology of limit situations. *Psychopathology* 46(5): 301-308. doi:10.1159/000351838
- Fuchs, T. (2020). *Interactive phenomenal field and lived space: an essay on the ecological concept of psychotherapy*. Trans. from English by Y. Butsykin. [In Ukrainian]. *Philosophical Thought*, 4, 76–90.
- Fuchs, T. (2007). Psychotherapy of Lived Space: A Phenomenological and Ecological Concept. *American journal of psychotherapy* 61(4), 423-439. doi:10.1176/appi.psychotherapy.2007.61.4.423.
- Fuchs, T. (2001). *The Mechanization of the Heart: Harvey & Descartes (Rochester Studies in Medical History)*. Trans. from German by M. Grene. Rochester, New York: The University of Rochester Press.

- Graumann, C. (1973). Psychology and The World of Things. *Journal of Phenomenological Psychology* 4, 389-404. doi: 10.1163/156916274x00036
- Gibson, J. (2014). *The Ecological Approach to Visual Perception*: Classic edition. United Kingdom. Taylor and Francis: Psychology Press.
- Hegel, G. W. F. (2008) *Wissenschaft der Logik*. Leipzig: Meiner.
- Husserl, E. (2020). *Ideas of pure phenomenology and phenomenological philosophy*. Trans. from German and comments by V. Kebuladze. [In Ukrainian]. Kharkiv: Folio.
- Husserl, E. (2021). *Cartesian meditations. Introduction to phenomenology*. Trans. and preface by A. Vakhtel. [In Ukrainian]. Kyiv: Tempora.
- Kebuladze, V. (2012). *Phenomenology of experience. Monograph*. [In Ukrainian]. Kyiv: Duh i Litera.
- Lewin, K. (2008). *Principles of Topological Psychology*. Trans. from German by Fritz and Grace Heider. Delhi, India: Munshi Press.
- Lewin, K. (1935). *Dynamic Theory of Personality: Selected Papers*. Trans. from German by D. K. Adams & K. E. Zener. New York, London: McGraw-Hill.
- Plato. (1927). *Theaetetus, Sophist*. Trans. by H. N. Fowler. London: William Heinemann; New York: G.P. Putnam's Sons.
- Plessner, G. (1975). *Die Stufen des Organischen und der Mensch. Einleitung in die philosophische Anthropologie*. Berlin: de Gruyter.
- Rentsch, T. (2010) *The Constitution of Morality. Transcendental anthropology and practical philosophy*. Trans. by V. Prykhodko. [In Ukrainian]. Kyiv: Duh i Litera.
- Vakhtel, A. (2018). *From phenomenological critique of naturalism to naturalization of phenomenology*. PhD thesis in Philosophy: 09.00.01; Taras Shevchenko national university of Kyiv. [In Ukrainian]. Kyiv.
- Varela, F., Thomson, E., & Rosch, E. (1993). *The Embodied Mind: Cognitive Science and Human Experience*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Willi, J. (1999). *Ecological Psychotherapy. Developing by Shaping the Personal Niche*. Cambridge, MA: Hogrefe & Huber Publishers.

Yehor Butsykin. Ecological, phenomenological and embodied approach in psychotherapy and its significance for the education of psychotherapists

The article is devoted to the basic elements of ecological and phenomenological approach in psychology, psychiatry and psychotherapy, as they are present in the philosophy of the famous German psychiatrist-philosopher Thomas Fuchs, as well as to justify the translation strategy of Fuchs' philosophy and description of the most difficult terms. The originality of Fuchs' attitude is shown, which is a combination of different modern research approaches: phenomenology, enactivism, ecological psychology, ecological psychotherapy, topological, vector psychology and field psychology, as well as existential psychiatry and psychotherapy. It is proposed to interpret the theoretical and methodological attitude of Thomas Fuchs as based in part on the enactivist guidelines of two-dimensional consideration of the embodied subject, in part on the rehabilitation of philosophical anthropology and Naturphilosophie of Helmut and the natural philosophy of Helmut Plessner and his version of the idea of two-dimensional embodied subject in the methodology of humanities and natural sciences. In

particular, the possibility of interpreting Professor Fuchs' approach as a modern Naturphilosophie within the general project of naturalization of phenomenology is shown. In addition, the article shows the difference between the ecological approach and ecological methodology. The emphasis on the fact that Fuchs uses an ecological approach in his philosophy justifies the use, at first glance, of such contradictory methodologies as phenomenology, ecological and topological psychology, enactivism, and so on. Along with this, the ecological approach is considered as a project of radicalization of the phenomenological attitude or as a radical phenomenological stance.

Key words: *Thomas Fuchs, phenomenology, ecological approach, ecological psychology, topological psychology, ecological psychotherapy, enactivism, embodied approach, psychopathology, psychoanalysis, psychodynamic psychotherapy.*

Буцикін Єгор, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Національного університету охорони здоров'я імені П.Л. Шупика (Україна).

E-mail: Yegorbutsykin@gmail.com

<https://orcid.org/orcid.org/0000-0003-2081-5162>

Butsykin Yehor, PhD, Associated Professor, Department of Philosophy, Shu-ryk National University of Health Care (Ukraine).

Yegorbutsykin@gmail.com

<https://orcid.org/orcid.org/0000-0003-2081-5162>